

Νίκος ΘΕΜΕΛΗΣ Η αναλαμπή

Κεφάλαιο Πρώτο

Νοέμβρης μήνας και με συννεφιά, να μην μπορεί να ξημερώσει. Ο βοριάς να κατεβαίνει τσουχτερός από την Πάρνηθα και να χτυπάει κατά πρόσωπο τα σπίτια της Νεάπολης. Σπίτια αρχοντικά ανάμεσα σε χαμόσπιτα, σπίτια νοικοκυραίων δίπλα σε παράγκες. Ασκληπιού, Ιπποκράτους, Μαυρομιχάλη, Πινακωτών, Ζωοδόχου Πηγής, Προαστίου να κατακλύζονται σε κάθε νεροποντή από τη λάσπη. Εύποροι, αλλά και μεροκαματιάρηδες και πάμπτωχοι, όλοι μαζί σκόρπια στη ράχη του Αϊ-Γιώργη. Στα ψηλά, από το σπιτικό του κυρίου Αδαμαντίου και της κυρίας Αριστέας να φαίνεται ο κάμπος της Αττικής πένθιμος, αφιλόξενος, φοβισμένος μέσα στην πρωινή μουντάδα. Στα ανατολικά τα σύννεφα να έχουν απλωθεί επάνω στο Τρελό Βουνό, να κρέμονται μέχρι τα γόνατά του. Οι καλαμιές στο ρέμα του Κυκλοβόρου να λυγίζουν, να πηγαίνουν πέτρα δώθε απ' τη μανία του αέρα. Από την Αλεξάνδρας και κάτω το μάτι να απλώνεται στον κάμπο, εύκολα να ακολουθεί τη ραχοκοκαλιά της Πατησίων και να χάνεται μετά σε κήπους, κτήματα και σπίτια εδώ κι εκεί άτακτα σπαρμένα. Στα Τουρκοβούνια, αλλού μαντριά κι αλλού νταμάρια και ασβεστοκαμίνια. Μπουγάδες ξεχασμένες όλη νύχτα έξω να ανεμίζουνε, να κτυπιόνται πέρα δώθε, να τυλίγονται

γύρω απ' το κορδόνι. Ο αέρας να φέρνει και πάλι απ' τα χαμηλά την μπόχα κάποιων υπονόμων. Οι δρόμοι έρημοι ακόμη. Οι λιγοστές καμινάδες που καπνίζουν πάνω από τις κοιμισμένες κεραμοσκεπές όλο και να πληθαίνουν.

Δυο τεράστια κάρα φορτωμένα πέτρα από τα λατομεία της οδού Ανάφης σέρνονταν ήδη στην Πατησίων κάνοντας, ποιος ξέρει πόσες φορές, την ίδια διαδρομή μαζί με τόσα άλλα, για να ομορφαίνουνε την πόλη με μνημεία, με δωρεές και με καινούργια σπίτια. Κι ακόμα καρότσια και ζώα φορτωμένα με ξυλεία από πλαγιές λεηλατημένες για να ζεστάνουνε τα σπιτικά των Αθηναίων. Από τα Τουρκοβούνια κατηφόριζαν πρωί πρωί οι τσομπαναραίοι με τα ζώα τους φορτωμένα γκιούμια γάλα. Οι δρόμοι τους θα χώριζαν μετά τη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Κάποιοι θ' άρχιζαν αμέσως τη διανομή. Στην αρχή της Ζωοδόχου Πηγής απ' το μεγάλο μαντρί του Τσακαγιάννη ξεχύνονταν τα πρόβατα για να προσφέρουν φρέσκο γάλα, που το άρμεγαν επί τόπου, σε όποιον δεν ήθελε από το γκιούμι. Άλλοι γαλατάδες θα ανηφόριζαν με το κάρο αγκομαχώντας την οδό Καλλιδρομίου και στη συνέχεια τη Θρασυβούλου για να φθάσουν μέχρι τον Άγιο Διονύση.

Την ηλιόλουστη πλευρά του Λυκαβηττού είχαν για προορισμό και τα δουλάκια. Χαράματα άφηναν τα φτωχικά τους στη Νεάπολη για να βρεθούν μετά από λίγο στα πλούσια νοικοκυριά του Αγίου Διονυσίου, της Πλατείας Συντάγματος και της Λυκείου. Αργά το βράδυ επέστρεφαν εξουθενωμένα για ένα μεροκάματο ή έστω λίγο φαγητό, που το έφερναν ως δώρο Θεού στο φτωχικό τους. Μαζί με τα δουλάκια ξεκίναγαν κι οι χτίστες. Θες από τύχη, θες από ανάγκη, κάποιοι νησιώτες μάστοροι είχαν μαζευτεί

στο Προάστιο, στα όρια της Νεάπολης, και κάθε πρωί ανηφόριζαν τους δρόμους ο καθείς για το γιαπί του. Πρωί πρωί και οι μεροκαματιάρηδες, αλλά και οι άνεργοι με την ελπίδα μήπως βρουν δουλειά και λίγο αργότερα οι ζητιάνοι από το Γκαζοχώρι ή όποια γωνιά εξαθλίωσης είχανε για σπιτικό τους. Για πολλούς η Αμερική στο γύρισμα του αιώνα ήταν ακόμη πάρα πολύ μακριά για να την ονειρευτούν κι ακόμα μακρύτερα για να τη φθάσουν.

Εκείνο το πρωί η Αριστέα πετάχτηκε απ' το κρεβάτι της αποφασισμένη επιτέλους να αντιδράσει. Δεν άντεχε άλλο να σέρνεται μες στη μιζέρια που επέβαλλαν τα τελευταία χρόνια οι περιστάσεις και τα απαντωτά θανατικά, λες κι όλα μαζί είχαν συνωμοτήσει να της μαυρίζουν τη ζωή, να μαραζώνουν τα καλύτερά της χρόνια. Ακούμπησε με το μέτωπο στο τζάμι της μπαλκονόπορτας χαζεύοντας τον χειμωνιάτικο κάμπο κι η ματιά της έπιασε το τρένο που απομακρυνόταν αφήνοντας πίσω του ντουμάνι τον καπνό, σε όγκο πιο μεγάλο από το ίδιο. Κάποια στιγμή θα συναντιόταν με το Όριεντ Εξπρές και από εκεί όλοι οι δρόμοι ανοιχτοί για την Ευρώπη. Ονειρευόταν το τρένο που διέσχιζε τόσα σύνορα και ένωνε τόσες χώρες. Το τρένο των κοσμογυρισμένων, των τραπεζιτών και των βιομηχάνων της Ευρώπης, των διπλωματών, των υψηλόβαθμων αξιωματούχων και των απανταχού γαλαζοαίματων. Το τρένο των ανθρώπων του κόσμου. Από την Πάτρα έβλεπε μικρή τα πλοία. Άλλα φεύγαν για την Ιταλία, άλλα για την Τεργέστη, τα μεγαλύτερα που πήγαιναν στη Νέα Υόρκη. Από τη Νεάπολη έβλεπε συχνά το τρένο που έφευγε για τον Βορρά. Μήτε που ήξερε μέχρι πού έφθανε, πού έβρισκε

το επόμενο και πότε συναντούσε το Όριεντ Εξπρές. Πάνω από τη Θεσσαλία η αχανής Οθωμανική Αυτοκρατορία κι όλα θολά, χαμένα κι ανακατεμένα. Έτρεχε με τη φαντασία της μακριά από την Αθήνα, με δυο δρασκελιές πετούσε πάνω από τα Βαλκάνια και με το Όριεντ Εξπρές ξανοιγόταν στην Ευρώπη.

Κοιτάχτηκε στον καθρέπτη του μπουντουάρ, πλησίασε το πρόσωπό της κι επανέλαβε ψιθυριστά: «Επέβαλαν... γιατί επέβαλαν;». Ένιωθε αποφασισμένη να δώσει άλλες απαντήσεις. Ήταν γοητευτική, ευκατάστατη και μορφωμένη. Η ζωή της ήταν μια χαρά. Όταν η Πάτρα βούλιαζε μες στης σταφίδας την καταστροφή, ρημάζοντας περιουσίες και νοικοκυριά μαζί και το δικό τους, αυτή μοσχοπαντρεύτηκε τον Δεκέμβριο του '93, και μάλιστα Αθηναίο που έπεσε γονατιστός μπροστά στις καλλονές της. Παραμονές του γάμου της, δεν θα το ξέχναγε ποτέ, ακούστηκε εκείνο το «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν». Κι ας βούλιαξε την Ελλάδα στα χρέη ο αναθεματισμένος ο Τρικούπης, όπως έλεγε ο πατέρας της, οι δουλειές του Διαμαντή της αβγάτισαν τα αγαθά τους. Γλίτωσε τον ξεπεσμό της οικογένειάς της κι έζησε την προκοπή του άνδρα της χρόνο με τον χρόνο στην Αθήνα. Δεν άργησαν άλλωστε, με λίγη τύχη και πολλή καπατσοσύνη, να αγοράσουν ένα νεόκτιστο διώροφο αρχοντόσπιτο, αφού ο νοικοκύρης του πνιγμένος απ' τις οφειλές δεν πρόλαβε να δρασκελίσει μήτε το κατώφλι. Τη μια μέρα βγήκαν οι εργάτες, την άλλη μπήκε η Τράπεζα που ζήταγε τα δανεικά της. Αετός ο Διαμαντής της στο άψε σβήσε το έκανε δικό του και μάλιστα, όπως έλεγε, σε τιμή ιδιαίτερα συμφέρουσα.

Στον μήνα επάνω, χάρη στη δική της πίεση, σηκώθηκαν

και έφυγαν από το πατρικό του της Αιόλου. Έτσι απαλλάχτηκε κι η ίδια μια ώρα αρχύτερα από το σόι του. Κακά τα ψέματα, ποτέ τους δεν την είχαν αποδεχτεί, όσο κι αν είχε προσπαθήσει ο Διαμαντής της, όσο κι αν η ίδια ποτέ δεν είχε δώσει δικαίωμα ή αφορμή για να πιαστούν και να της πούνε κάτι. Κατάπιε και τι δεν κατάπιε. Ωστόσο, όταν μιλούσανε πίσω απ' την πλάτη της δεν ήτανε η Αριστεά, ήταν η Πατρινιά. Στην αρχή το έβρισκε γουστόζικο, ένιωθε να την κολακεύει, δεν άργησε όμως να διακρίνει την υπεροψία, ενίοτε και τη χολή, που έκρυβε ο τρόπος που το λέγαν. Σύντομα αποκαλύφθηκε και η αιτία. Όλο το ζήτημα ήταν ποιος είχε το κουμάντο πάνω στον Διαμαντή της. Ποιανού τη γνώμη θ' άκουγε ο Διαμαντής, εκείνων ή της ίδιας. Λες και το Ευαγγέλιο δεν έλεγε πως με τον γάμο θα 'πρεπε να ξεκοπεί απ' τους δικούς του. Όμως εκείνη δεν χρειαζότανε το Ευαγγέλιο για να διεκδικήσει το μερίδιό της. Κάθε βράδυ, σαν έσφιγγε ανάμεσα στα πόδια της τον Διαμαντή, έδινε και την απάντηση ποιος έκανε κουμάντο. Κατάφερε και έφυγαν χωρίς να ξεστομίσει μία πικρή κουβέντα για τόσα και τόσα που τους είχε μαζεμένα.

Έφυγαν κι ανάσανε η ίδια. Όμως πάνω που έκανε τον σταυρό της, μόλις που πάτησε τα γυαλισμένα μάρμαρα του νέου σπιτικού της και άγγιξε τις πορσελάνες του λουτρού, μόλις που στόλισε το σπίτι με έπιπλα, στόφες, χαλιά και κρύσταλλα, νοικοκυριό κάθε λογής να καταφθάνει απ' την Ευρώπη κάθε μήνα, πέφτει άρρωστος ο πατέρας της, να τον τρέχουνε πότε στην Πάτρα και πότε στην Αθήνα. Μια μέρα στα καλά καθούμενα πεθαίνει από καρδιά η πεθερά της. Στον χρόνο επάνω πηγαίνει κι ο πατέρας της.

Από πένθος σε πένθος, να μην μπορεί να ανοίξει το σπίτι να δεχτεί, να το χαρεί και να το δείξει. Το πιάνο της σχεδόν πάντα κλειστό, τα γαλλικά της από καιρό αχρηστεμένα.

Παράπονο δεν είχε από τον Διαμαντή της. Την έσερνε σχεδόν στα καλύτερα ζαχαροπλαστεία, στου «Γιαννάκη», στο «Χάι Λάιφ», στο «Μεζόν Ντορέ» για να ακούσει λίγη μουσική, να ψυχαγωγηθεί, να δει έστω και λίγο κόσμο. Όμως της έβγαине ξινό, έτσι όπως την κοίταζαν μαυροντυμένη. Να φοράει τα μαύρα και να μαυρίζει η ψυχή της. Να κλείνεται στην κάμαρά της, να κουφώνει τα παντζούρια και να φοράει το ένα πίσω απ' τ' άλλο τ' αγαπημένα της φορέματα στους τέσσερις τοίχους φυλακισμένη. Να στολίζεται μπρος στον καθρέφτη, να μυρίζει μόνη της κολόνιες και μυρωδικά και ν' αναστενάζει για το κακό που την είχε βρει. Μόνο ο αδελφός της, που ζούσε μαζί τους στο ίδιο σπίτι μετά από δική της ανένδοτη επιμονή, μια κι ήτανε ανύπαντρος, μόνο ο Δημητράκης της έδειχνε να την κατανοεί σ' εκείνη την απέχθειά της προς τα μαύρα.

«Δημητράκη» φώναξε δυνατά για ν' ακουσθεί σ' όλο το σπίτι, μα απόκριση δεν πήρε. «Διαμαντή» επεχείρησε για δεύτερη φορά, και για απάντηση ακούστηκε από τον κάτω όροφο: «Έφυγαν, κυρία». Σπάνια τους προλάβαινε πριν φύγουνε για τις δουλειές τους. Τα πρωινά ένωθε λίγο μόνη μες στο απέραντο σπιτικό της. Νοσταλγούσε την Πάτρα, τις συντροφίες της τις παλιές και τις χαρούμενες κοινωνικές συναναστροφές. Έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα, εκτός από μια δυο χλιαρές γνωριμίες, δεν είχε καταφέρει να δημιουργήσει νέες φιλίες στην Αθήνα. Πετάριζε η ψυχή της κάθε τόσο να πάει στην Πάτρα, να δει

τις φίλες της, να παινευτεί για το σπίτι της, τα αγαθά της, την αθηναϊκή ζωή, έστω κι αν μόνο στάλα στάλα τη γεύονταν. Μα πώς; Μαυροντυμένη; Τι σόι εικόνα θα 'τανε αυτή; Να ερχότανε η μητέρα της από την Πάτρα. Μα πού; Η κυρία Πελαγία λόγω πένθους δεν έλεγε να ξεκολλήσει. Όσο για τις δυο μεγαλύτερες αδελφές της, την Αγλαΐα και τη Βερενίκη, παντρεμένες και με παιδιά, λες και την είχανε από την οικογένεια ξεγραμμένη. Είχανε την απαίτηση να μείνει αυτή ως πιο μικρή ανύπαντρη και να νταντεύει τους γονιούς τους. Και σαν να μην έφτανε αυτό, σε κάθε ευκαιρία με δηκτικότητα, σχεδόν εμπάθεια, να της κοπανάνε: «Ακόμη δεν έπιασες παιδί!» δείχνοντας με μορφασμούς την έκπληξη και το ενδιαφέρον τους, που κρύβανε ωστόσο μόνο υποκρισία. Κατάφερναν έτσι δικοί της άνθρωποι, οι αδελφές της, να την πληγώνουνε κάθε φορά, όσο δεν είχαν καταφέρει από το σόι του άνδρα της οι ξένοι. Εντούτοις, η επιστροφή στην Πάτρα με κάθε ευκαιρία, το ταξίδι με το τρένο, η επίσκεψη στη μάνα της, κάποιες βόλτες σε μέρη οικεία και αγαπημένα, αποτελούσαν παρενθέσεις χαράς και αναστάτωσης, που στο τέλος βάραιναν πιο πολύ στην απόφασή της να πάει στην Πάτρα, έστω για λίγο, όπως και στην καλή διάθεσή της, που κρατούσε για μέρες μετά τον γυρισμό της.

Καθισμένη στο μαρμαρένιο τραπέζι της κουζίνας, αναριγώντας κάθε τόσο μες στην αφράτη ρόμπα της, παρόλο που η μασίνα που έκαιγε απ' τα χαράματα ζέσταινε ήδη τον χώρο, η Αριστέα βουτούσε μηχανικά το παξιμάδι της σ' ένα φλιτζάνι φρεσκοβρασμένο γάλα, μέχρις ότου μούλιασε κι έπεσε όλο μέσα. Όμως εκείνη αγνάντευε απ' το παράθυρο τον κήπο και το μυαλό της έτρεχε αλλού. «Μέ-

χρίς εδώ...» μουρμούρισε «εφέτος τις γιορτές θ' ανοίξουμε το σπίτι. Θα μπούμε στον καινούργιο αιώνα με γέλια και με γλέντια». Δεν άργησε μάλιστα να επεκτείνει και το σχέδιό της. Θα πήγαινε στο μνημόσυνο του πατέρα της παραμονές του Αγίου Ανδρέα και θα επέστρεφε την επομένη της χάρης του, παίρνοντας και τη μητέρα της για να ξεσκάσει λίγο και να κάνει μαζί τους τις γιορτές, μέχρι και τα Θεοφάνια. Να νιώσει η κυρία Πελαγία πάλι αρχόντισσα. Κι αν οι αδελφές της κατάφεραν και την εκάνανε γιαγιά, ποτέ τους δεν κατάφεραν να βγάλουνε στο χείλι της χαμόγελο, τη φωτεινάδα του προσώπου της, την αστραφτερή ματιά της, την αυτοπεποίθηση που κάποτε αντλούσε απ' τα πλούτη του μακαρίτη. Η Αριστέα ήτανε αποφασισμένη όλα αυτά να της τα χαρίσει πάλι. Να δούνε οι αδελφάδες της και τι αξίζει η ίδια.

Σαν να συνήλθε ξαφνικά από λήθαργο, πήρε το μάτι της στην άλλη άκρη της κουζίνας καθισμένη τη Μαρία. «Τι κάθεσαι εκεί και με κοιτάς σαν χαζή;» Απάντηση δεν πήρε. «Ρίξε κανένα ξύλο στη μασίνα, θα πεθάνουμε στο κρύο», και την ίδια στιγμή τής φάνηκε, δεν ήταν δα πρώτη φορά που το γυρόφερνε μες στο μυαλό της, πως με την καινούργια χρονιά, με τον καινούργιο αιώνα, θα 'πρεπε να πάρουν και δεύτερο δουλάκι για να τους φροντίζει. Κάτι έλειπε ακόμα. Να πει τις επιθυμίες της στον αγαπημένο σύζυγό της. Μα αυτό δεν την πολυαπασχολούσε, ο Διαμαντής της σίγουρα θα συμφωνούσε.

Ο Διαμαντής της, γνωστός στην αγορά ως «κύριος Αδαμάντιος», στους παλαιότερους ως «ο γιος του κυρ Θοδωρή», άνοιγε πρωί πρωί το εμπορικό του πατέρα του στην

οδό Αιόλου. Τα εγγλέζικα κασμίρια ήταν η καρδιά της επιχείρησής τους. Στο διώροφο πατρικό τους, το ισόγειο ήτανε μια ενιαία αίθουσα, με δυο μακρόστενους μεγάλους ξύλινους πάγκους παράλληλα τοποθετημένους, που ξεκινούσαν σχεδόν αμέσως μετά την είσοδο και έφθαναν μέχρι το τέλος του τεράστιου χώρου. Δεξιά και αριστερά, από το πάτωμα μέχρι την οροφή, αμέτρητα ράφια γεμάτα τόπια ύφασμα, σε κάθε απόχρωση, σε κάθε σχέδιο, ό,τι καλύτερο είχε η αγορά, ό,τι πιο απαιτητικό επέβαλλε ο συρμός ή η αυστηρή γραμμή που δεν την άγγιζαν τα χρόνια που περνούσαν. Προμηθευτής της βασιλικής αυλής, τροφοδοτούσε και με άλλα υφάσματα –κυρίως εισαγωγής– την εύπορη αθηναϊκή κοινωνία, χωρίς να αποκλείει από την πελατεία του και τα μεσαία στρώματα, προσφέροντάς τους εμπόρευμα ανάλογης ποιότητας και γούστου. Υφάσματα μάλλινα, βαμβακερά, από λινάρι, από υφαντουργεία εγγλέζικα, γερμανικά αλλά και ντόπια. Τρία ραφεία σε λίγη απόσταση από το εμπορικό καλύπτανε τις επιθυμίες κομψότητας και των πιο απαιτητικών αρρένων πελατών, που προσέφευγαν για τις προμήθειές τους στο εμπορικό του κυρίου Αδαμαντίου. Η πολύχρονη επιχείρηση, το όνομα γιου και πατέρα αποτελούσανε εγγύηση για την ποιότητά τους. Η εύπορη πελατεία, αυτοί που οι ντόπιοι με φθόνο ή ειρωνεία αποκαλούσαν χαβιαρόχανους, χρυσοκάνθαρους ή απαξιωτικά επήλυδες, όταν δεν ήτανε σε θέση να την κρίνουνε και να την εκτιμήσουν, πείθονταν τελικά από τις τσουχτερές τιμές τους.

Αμέσως μετά τον γάμο του ο Διαμαντής έπεισε τον πατέρα του ότι θα έπρεπε να ανακαινισθεί το κατάστημα, για να διατηρήσει την προτίμηση της πελατείας του και

τα πρωτεία που κατείχε. Ο κυρ Θοδωρής δεν πείσθηκε από το επιχείρημα του γιου του. Συνήνεσε μόνο όταν εκείνος του εγγυήθηκε ότι τα έξοδα θα τα εκάλυπταν από της νύφης του την προίκα. Αντικατέστησαν τους πολυκαιρισμένους πάγκους και τις ξεφτισμένες τάβλες του πατώματος με δρύινη ξυλεία. Στο βάθος δημιουργήθηκε ένας κλειστός χώρος με τζαμαρία για δυο γραφεία, μάλλον στριμωγμένα, ως χώρος γραφείου και λογιστικής. Η υψηλοτάβανη αίθουσα του ισογείου απέκτησε μια γαλαρία κατά μήκος σαν εσωτερικό μπαλκόνι, με καλαίσθητο κιγκλίδωμα από μαντέμι, που εξυπηρετούσε την εύκολη πρόσβαση στα επάνω ράφια. Κρεμάστηκαν έξι ζευγάρια λάμπες, από το Λίβερπουλ φερμένες, που κατέληγαν σε ανοιχτό χωνί από βαθυπράσινη πορσελάνη, με δέσιμο από ορείχαλκο σε κάθε ζεύγος και με μηχανισμό που επέτρεπε την κατά βούληση ρύθμιση του ύψους τους πάνω από τους πάγκους. Λουστραρίστηκαν οι ξύλινες επιφάνειες, ιδιαίτερα οι εξωτερικές, με βερνίκι ειδικό απ' την Αγγλία. Τέλος, άλλαξαν τη φθαρμένη εμπορική πινακίδα της πρόσοψης, υψώνοντας μία καλαίσθητη και επιβλητική, που όμως έφερε πάλι το όνομα του κυρ Θοδωρή, ενώ η νέα ψυχή της επιχείρησης, ο Διαμαντής, εμφανιζότανε απλά ως «...& ΥΙΟΣ». Ό,τι δεν αναγνώριζε στον Διαμαντή ο πατέρας του, του το ανεγνώριζε η Αθηναϊκή Λέσχη, που μόλις πριν λίγες εβδομάδες τον είχε αγκαλιάσει παρά το νεαρό της ηλικίας του. Δυο βήματα απόσταση από το εμπορικό του, την προτιμούσε για επαγγελματικές συναντήσεις και τραπεζώματα εξ ανάγκης. Έπαιζε και καμιά φορά μπιλιάρδο. Έκανε γνωριμίες χρήσιμες που τον κολάκευαν, μιλούσε με πρόσωπα που ο πατέρας του μόνο

πίσω από το ταμείο είχε γνωρίσει και πού να καταλάβει πόσο τον εκτιμούσαν.

Ο κυρ Θωδωρής, χήρος πια, έμενε με όλη την υπόλοιπη οικογένεια στον άνω όροφο. Με συντροφιά τα άλλα δυο παιδιά του, τον Γεώργιο και την Αμαλία, παντρεμένους και με απογόνους, ζούσαν σίγουρα στριμωγμένοι, όσο μεγάλο κι αν ήτανε το σπίτι. Όμως τα πράγματα έτσι είχαν έρθει. Θες η αυταρχικότητα του κυρ Θωδωρή, θες αυτή η αίσθηση εξάρτησης που νιώθανε ο Γεώργιος και η Αμαλία από εκείνον, συγκατοικούσαν όλοι μαζί σαν μια μεγάλη οικογένεια με τις μικροτριβές της, τη ζωντάνια της και τις συνθήειές της, που δεν αφήνανε κανέναν να ξεφεύγει απ' τη συγκεκριμένη καθημερινότητα, με τους αυστηρούς ρυθμούς, συχνά πυκνά με τα τελετουργικά της.

Τελευταία μάλιστα ο κυρ Θωδωρής είχε γίνει μέλος της εταιρείας «Ελληνισμός», απ' όπου αντλούσε κρίσιμες γνώσεις για την καταγωγή του και εθνικά επωφελή διδάγματα για την κατάρτιση της οικογένειάς του κατά του σλαβικού κινδύνου. Παρέπεμπε σε κάθε ευκαιρία στην άποψη του Βιρβίλη για τους Αλβανούς και τους Έλληνες και από σχετικά δημοσιεύματα είχε επικολλήσει με αλευρόκολλα στον κεντρικό καθρέφτη του σπιτιού τρία αποσπάσματα για να τα εμπεδώσουν όλοι: «Αίμα Αλβανικόν μυριάκις ανανεωθέν ρέει εις τας φλέβας πλείστων Ελλήνων από των Κεραυνίων μέχρι του Μαλέα», «Πάντοτε υπήρξαμεν της γνώμης ότι η νέα κάθοδος Αλβανών εις την Ελλάδα ήτο έργον της Θείας Πρόνοιας», «Έλληνας θα ειπή: Αρβανίτης πολιτισμένος». Η Αμαλία έφριττε βλέποντας τον καθρέφτη να γεμίζει αποκόμματα δημοσιευμάτων κι αναρωτιόταν πόσα άλλα αποφθέγματα θα ακολουθούσαν. Όμως ούτε η

ίδια μήτε κανείς άλλος δεν τολμούσε να αμφισβητήσει του κυρ Θοδωρή τις προτιμήσεις.

Το πώς κατάφερε ο Διαμαντής ν' αποσχιστεί και να λακίσει από το σπίτι της Αιόλου, αυτός που μάλιστα ήταν στο πόδι του πατέρα του, στην επιχείρησή τους, κανείς δεν το 'χε καταλάβει. Ποιος ξέρει τι ρόλο είχε παίξει η Πατρινιά, όμως κανένας τους δεν μπορούσε να το αποδείξει. Παρ' όλα αυτά, η Αμαλία επέμενε στη νύφη της τη Βαρβάρα, σύζυγο Γεωργίου: «Άκου με που σου λέω... Τον έχει ταΐσει». Κι όταν τη δεύτερη, τρίτη φορά η Βαρβάρα ρώτησε την Αμαλία τι εννοούσε, εκείνη της απήντησε πως σίγουρα η Πατρινιά είχε ταΐσει απ' το «πράμα» της τον Διαμαντή τους. Βλέποντας τη Βαρβάρα όλο απορία να μην καταλαβαίνει, της εξήγησε πως κάποιες, που δεν ήθελε να τις χαρακτηρίσει, παίρναν βρομιές από το «πράμα» τους, τις αφήνανε στον ήλιο τρεις ημέρες για να ξεραθούνε και μετά τις τρίβανε στον καφέ, ποτίζοντας έτσι τον άντρα τους για πάντα την υποταγή, την πειθαρχία. Με τον καιρό άρχισε η Βαρβάρα να πιστεύει ότι ίσως και να 'χε δίκιο η Αμαλία. Η Πατρινιά να είχε «ταΐσει» τον Διαμαντή, κάνοντάς τον έτσι για πάντα δουλικό της. Δεν άργησε να το δοκιμάσει και στον άντρα της τον Γεώργιο, μα εκείνος ήταν Αρβανίτης, αγύριστο κεφάλι. Όσες φορές και αν τον πότισε, τίποτα δεν άλλαζε στο φέρσιμό του. Μόνο που κάποτε ο Γεώργιος, φτύνοντας τον καφέ του στην πρώτη ρουφηξιά και βλαστημώντας πως όλα είχανε χαλάσει, δεν έβαλε στα χείλια του γουλιά καφέ για μέρες.

Ο κυρ Θοδωρής κατέβαινε στο μαγαζί πάντα αργοπορημένος πιστεύοντας ότι τα χρόνια του και η πορεία του

επέτρεπαν μια τέτοια πολυτέλεια. Εφησύχαζε επιπλέον με τη σιγουριά εκείνου που ξέρει ότι στο πόδι του βρίσκεται άνθρωπος άξιος, ίσως πιο άξιος κι από τον ίδιο και ο οποίος θα συνέχιζε ό,τι ο ίδιος είχε ξεκινήσει. Αναλογιζόταν συχνά πώς ξεκίνησε κάποτε να προμηθεύει την αυλή του βασιλέως με σαμάρια, με σέλες και στιβάνια από την Κρήτη και πώς έφθασε να κρατήσει μια ζωή ετούτο το προνόμιο και μάλιστα να περάσει από τις σέλες στα λινά και στα κασμίρια από την Αγγλία. Ένιωθε υπερήφανος και δεν έκρυβε την αφοσίωσή του στη Μεγαλειότητά του. Και η αφοσίωσή του αυτή δεν είχε αμειφθεί μονάχα με το να παραμείνει προμηθευτής της βασιλικής αυλής τόσα χρόνια επί Γεωργίου. Του είχε εξασφαλίσει και δυο θέσεις, μια για τον γιο του τον Γεώργιο και μια για τον γαμπρό του τον Χρυσάνθο της Αμαλίας. Δυο θέσεις στο Δημόσιο, που αλλιώς μήτε στον ύπνο τους δεν θα τις βλέπαν. Αν και ο Χρυσάνθος με τον καιρό έδειχνε όλο και πιο αγνώμων, ότι έτσι κι αλλιώς την άξιζε τη θέση με τα γράμματα που είχε μάθει και δεν όφειλε ευγνωμοσύνη σε κανέναν.

Εκείνο το πρωινό η βαριά συννεφιά και το τσουχτερό κρύο είχαν παγώσει την κίνηση απ' άκρη σ' άκρη στην Αιόλου. Πατήρ και υιός πίναν μαζί το καφεδάκι τους, μοιράζοντας στους υπαλλήλους κάθε τόσο οδηγίες. Κάτι να στείλουν, κάτι να φέρουν, κάτι να τακτοποιήσουν, να κατεβάσουν κάποια τόπια πιο χαμηλά, να ανεβάσουν άλλα, να ξεσκονίσουν για δεύτερη φορά τους δυο τεράστιους πάγκους, που έτσι κι αλλιώς γυαλίζανε απ' το ξεσκονισμα που μόλις είχε τελειώσει. Και κάθε τόσο να ρίξουν κι άλλα ξύλα στις μικρόσωμες μαντεμένιες σόμπες που πάσχιζαν να ζεστάνουν τον απέραντο χώρο.

Γυρίζοντας κάποια σελίδα της εφημερίδας που κρατούσε ο κυρ Θοδωρής, μονολόγησε σχεδόν περιπαιχτικά: «Δυστυχώς κι αυτοί επτωχεύσανε». Ένιωθε ιδιαίτερα ευχαριστημένος κάθε φορά που του δινότανε η αφορμή να παραφράζει τη ρήση του Τρικούπη, όταν διάβαζε, μάθαινε ή άκουγε πως κάποιος επιχειρηματίας είχε φαλιρίσει. Δεν τον απασχολούσε το φευγαλέο βλέμμα των υπαλλήλων του, που ίσως να μην ήταν του γούστου τους το ευφυολόγημά του, μήτε μια δυο φορές τα σχόλια του γιου του που υποπτεύθηκε ότι μπορεί και να τον επιτιμούσαν.

Επέκρινε φωναχτά τους πολιτικούς που θεωρούσε υπαίτιους για τη χρεοκοπία και πάνω απ' όλους τον Τρικούπη. Σ' αυτό συμφωνούσε με τη νύφη του την Πατρινιά και τον συμπέθερό του, Θεός σχωρέσ' τον. Σπάνια ομολογούσε πως ο πραγματικός λόγος της οργής του ήταν ότι ο Τρικούπης μέσα στην οικονομική κρίση επεχείρησε το '94 να βάλει μία φορολογία στα εισοδήματα από ακίνητα κι ο κυρ Θοδωρής από πεποίθηση και από προσωπικό συμφέρον έτρεχε σε συλλαλητήρια πίσω απ' τον Διάδοχο για να το αποτρέψουν, πράγμα που πέτυχαν στο τέλος. Αντίθετα λοιδорούσε –χαμηλόφωνα, ποτέ δεν ξέρεις ποιον βλέπεις ξαφνικά μπροστά σου– τους επιχειρηματίες που 'χαν τολμήσει ν' ανοιχτούν και λανθασμένοι υπολογισμοί τούς είχαν οδηγήσει στη χρεοκοπία.

Σχεδόν ποτέ δεν μιλούσε για τους υπαίτιους της ήττας του '97, γιατί έτσι θα έθιγε κάποιους γνωστούς του ομοϊδεάτες, μέλη της Εθνικής Εταιρείας. Υπερασπιζόταν σε κάθε περίπτωση τον θρόνο και δεν έχανε την ευκαιρία να επιδοκιμάσει την εκτέλεση αυτών που είχαν αποπειραθεί πριν από δυο χρόνια να δολοφονήσουν τον Γεώργιο. «Να

‘ναι καλά ο βασιλιάς, όλα τ’ άλλα έρχονται και φεύγουν» μονολογούσε μεγαλόφωνα ρίχνοντας μια αγέρωχη ματιά στο μαγαζί του, σίγουρος πως δεν υπήρχε αντίθετη γνώμη.

«Κι όμως τα πράγματα αρχίζουνε να φτιάχνουνε, πατέρα» σχολίασε ο Διαμαντής. «Φέτος κάναμε χρυσές δουλειές κι όχι μόνο απ’ τις προμήθειες της αυλής. Αν δεις τα βιβλία, διπλασιάσαμε το πελατολόγιο, που σημαίνει ότι και σε κάποιους άλλους οι δουλειές πάνε απ’ το καλό στο καλύτερο». Ο κυρ Θοδωρής έπιασε το κομπολόι του, κοίταξε με απλανές βλέμμα το ταβάνι και είπε βαθυστοχάστα: «Ας μην είχαμε την αυλή και θα σου ‘λεγα εγώ». Ο Διαμαντής, χωρίς ν’ αμφισβητεί τη σημασία της σχέσης τους με την αυλή, έβρισκε άλλωστε εύλογα τα φιλοβασιλικά φρονήματά του, που και ο ίδιος ανεπιφύλακτα υιοθετούσε, δεν άντεχε τη μονολιθική άποψή του πως όλα τα χρωστούσαν στην αυλή. Πως δεν μετρούσαν οι αλλαγές που μεταμόρφωναν την οικονομία, πως δεν μετρούσαν οι ίδιοι του οι κόποι που είχανε δώσει μέσα σε λίγα χρόνια νέα φτερά στην επιχείρησή τους.

Πήρε φόρα κι άρχισε να υποστηρίζει την άποψή του. Ότι μπορεί το κράτος να κατέρρευσε από τα απανωτά δάνεια που φορτώθηκε, μπορεί να χρεοκόπησε και να ξεφτιλίστηκε από τον Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο, όμως υπήρχε και μια άλλη όψη. Φαινόταν ήδη κάτι να κινείται. Ο επαχθής οικονομικός έλεγχος έβαζε κάποια πράγματα σε τάξη. Ο προϋπολογισμός θα ‘ταν πρώτη χρονιά πλεονασματικός. Πύκνωναν τα ομογενειακά κεφάλαια που συνέρρεαν από τη Μαύρη Θάλασσα, τον Δούναβη, τις αυτοκρατορίες. Από παντού επέστρεφαν ομογενείς νοικοκυραίοι, για να ριζώσουν στην πατρίδα την ευημερία τους, να συ-

νεχίσουνε εδώ την προκοπή τους. Η Νεάπολη είχε γίνει δεύτερη πατρίδα για τους ομογενείς από το Κάιρο και την Αλεξάνδρεια. Οι τράπεζες σώρευαν συνέχεια κεφάλαια. Στην αγορά μιλούσανε συνεχώς για νέες επενδύσεις κι ας κάναν κάθε τόσο θόρυβο οι πτωχεύσεις. Στον Πειραιά αλλά και στον δρόμο μέχρι την Αθήνα ετοιμάζονταν να ξεπεταχτούν η μια μετά την άλλη οι τσιμινιέρες. Κι αν οι τράπεζες έβλεπαν με κάποια δυσπιστία τη βιομηχανία, το κράτος έβλεπε με άλλο μάτι την ανάπτυξη, με μάτι προστατευτικό και έκανε ό,τι μπορούσε. Όσο για χέρια εργατικά, γέμιζε ασταμάτητα ο Πειραιάς και η Αθήνα.

Ο κυρ Θοδωρής, με την κοιλιά του τουρλωμένη να δοκιμάζει του γιλέκου του τις αντοχές, τον άκουγε όλη την ώρα χωρίς να τον διακόπτει. Έστρωνε μηχανικά το μoustάκι του, με τη ματιά του πότε να διατρέχει πέρα δώθε το μαγαζί, λες και επιθεωρούσε τα ράφια με τα τόπια, και πότε να καρφώνεται σαν να μετρούσε σπιθαμή προς σπιθαμή τους δυο μεγάλους πάγκους, τις φαρδιές σανίδες που ριγώνανε το πάτωμα, τις κρεμαστές λάμπες. «Τι μου τα λες όλα αυτά και δεν μου λες πού θες να καταλήξεις» ήτανε η πρώτη αντίδρασή του όταν ολοκλήρωσε ξανααμμένος ο Διαμαντής την άποψή του. Και τότε εκείνος, αφού πήρε μια ανάσα για ν' αντλήσει θάρρος, ψέλλισε τον καημό του: «Πατέρα, πρέπει να διευρύνουμε τις δουλειές μας. Να προχωρήσουμε πιο πέρα. Μια ζωή στο εμπόριο... Εδώ ανοίγονται καινούργιες ευκαιρίες για σοβαρές επιχειρήσεις. Είναι ανάγκη, πατέρα...».

Ο κυρ Θοδωρής δεν πίστευε στ' αυτιά του. Άκουγε τον διάδοχό του να μιλάει απαξιωτικά για το εμπόριο, να υπαινίσσεται πως δεν είναι σοβαρό, να μην αρκεί, να μην

του φτάνει. Να μην του φτάνει το πρώτο όνομα στα υφάσματα της Ερμού και της Αιόλου. Το πρώτο όνομα όλης της Αθήνας, ολόκληρου του Βασιλείου. Φούσκωσε, ξεφούσκωσε και του 'πε με αργή φωνή, σχεδόν σαν να τον απειλούσε: «Άκουσέ με, γι' αυτό το εμπόριο ο παππούς σου παράτησε χωράφια και ζωντανά και έμαθε ανάγνωση μετά από μένα. Άφησε πίσω γη και συγγενείς και ξέχασε τις ρίζες του και τη γενιά του. Αλώνισε κάμπους και λαγκάδια κι όταν χρειάστηκε έσφαξε Τουρκαλβανό στο γόνατο σαν να 'τανε ζυγούρι. Όσο για μένα προσκύνησα από νωρίς, όχι τον Τούρκο, αλλά λοφία, μπότες και γοβάκια για να σου εξασφαλίσω ετούτο το καμάρι της Αιόλου». Η απάντησή του ήταν σαφής. Όσο ζούσε ο Θοδωρής ο Λέκκας και έκανε κουμάντο, θα 'πρεπε όλες αυτές τις τρελές ιδέες να τις βγάλει από το μυαλό του. Να κάτσει στ' αυγά του και να φροντίζει σαν τα μάτια του το όνομά τους στο εμπόριο. Να τιμήσει τη δουλειά του πατέρα του συνεχίζοντάς την. Κανέναν και τίποτα δεν είχανε ανάγκη.

Του τα 'πε σχεδόν οργισμένος, στριφογυρίζοντας νευρικά το κομπολόι του, χτυπώντας τις χάντρες σε κάθε αποστροφή, δίνοντας έτσι βάρος στην αποφασιστικότητα αυτών που έλεγε, κι έκλεισε ξεκαθαρίζοντας μια για πάντα πως οι κουβέντες αυτές ήτανε τελειωμένες. Ο Διαμαντής τον άκουγε σιωπηλός, αποφεύγοντας να τον κοιτάξει κατά πρόσωπο, ήτανε άλλωστε σχεδόν σίγουρος για την αντίδρασή του.

«Και δεν μου λες, τι δουλειές θέλεις να κάνεις;» ρώτησε ξαφνικά ο κυρ Θοδωρής, ερεθισμένος μόνο από περιέργεια και όχι από ενδιαφέρον. Ο Διαμαντής δίστασε να συνεχίσει, μα πάλι ήθελε να πει τη γνώμη του. Με δισταγ-

μό τού αποκρίθηκε, αποκαλύπτοντας τα όνειρά του: «Ένα υφαντουργείο με πενήντα εγγλέζικους αργαλειούς. Έχει βρει και το οικόπεδο ανάμεσα στην Πειραιώς και τις γραμμές του τρένου, μοναδική ευκαιρία...» και για να τον προλάβει, μην εισπράξει κατάμουτρα με τίνος λεφτά θα έφτιαχνε τα όνειρά του, συνέχισε διστακτικά: «Υπάρχει ακόμη υπόλοιπο από την προίκα της Αριστέας, αλλά μπορούμε να πάρουμε και δάνειο από την Εθνική...».

Ο κυρ Θωδωρής τον κοίταξε προς στιγμήν στρώνοντας το μουστάκι του και με ύφος στο οποίο περίσσευε η ειρωνεία παρά ο θαυμασμός τού είπε: «Ωστε θέλεις να γίνεις και βιομήχανος!». Κούνησε το κεφάλι του απαξιωτικά, με περιφρόνηση για τα όνειρα του γιου του. Και για να στηρίξει την άποψή του ως επιχειρηματίας που πίστευε ότι ήταν, συμπλήρωσε με στόμφο παντογνώστη: «Βάλε μυαλό. Στον νου σου να 'χεις πάντα το γρήγορο κέρδος. Και γρήγορο κέρδος φέρνει μόνο το εμπόριο. Λεφτά στη βιομηχανία ρίχνουνε μόνο οι βλάκες. Ψάξε να δεις πόσοι από τους ομογενείς στήνουν εδώ βιομηχανίες. Ούτε μια χούφτα. Αλλού τα πάνε τα λεφτά τους, στις τράπεζες, στο εμπόριο, στα καράβια, για να μπορούν όποτε θέλουν να τα βγάλουν έξω. Αμ' πώς; Δεν είναι βλάκες».

Κάτι πήγε να του πει ο Διαμαντής για να υπερασπισθεί τους δήθεν βλάκες, όμως εκείνος έφερε για παράδειγμα σύνεσης και εξυπνάδας τον δεύτερό του γιο, τον Γεώργιο, που από τη θέση του στο Υπουργείο των Εσωτερικών, μαζί με άλλους ντόπιους και ξένους, αλλά και βουλευτές, σπρώξε και πίεσε, κατάφεραν κι επέκτειναν το Σχέδιο Πόλεως χωρίς να υπάρχει ανάγκη, κάνοντας από τη μια μέρα στην άλλη τα χωράφια τους οικόπεδα μ' αξία. «Από

1.730 εκτάρια το πήγαν στα 7.500 εκτάρια οι αθεόφοβοι!» τόνισε, επικροτώντας και καμαρώνοντας για το κατόρθωμά τους. Και δίνοντάς του συμβουλή πως αν είχε λεφτά περίσσειμα να τα πήγαινε στην τράπεζα ή ν' αγόραζε χωράφια, κατέληξε μ' έναν αφορισμό, που τον συνήθιζε στις σοβαρές του συζητήσεις: «Εμείς είμαστε άνθρωποι της γης και όχι των φουγάρων. Άντε και του εμπορίου, αν μας χαμογελάσει η τύχη».

Έδειχνε πως ήτανε η τελευταία φράση που του απηύθυνε, γιατί από κει και πέρα συνέχισε μόνος του να μονολογεί, μουρμουρίζοντας κάθε τόσο «τρελάθηκε ο γιος μου, πήρανε τα μυαλά του αέρα». Κουβέντες που άκουγε ο Διαμαντής στωικά, δίχως να τις σχολιάζει. Ήταν αλήθεια πως πριν δέκα δεκαπέντε χρόνια είχαν φαλίρει μέσα σε λίγους μήνες πάνω από είκοσι πέντε βιομηχανίες, όμως αιτία ήταν σε τόσες και τόσες περιπτώσεις ότι τα δάνεια που είχαν πάρει αντί να πέσουνε στην επιχείρηση πήγανε σε οικοπέδα πανάκριβα, σε επαύλεις ή Κύριος οίδεν. Έτσι άλλωστε κι ο ίδιος είχε αρπάξει απ' τα μαλλιά το σπίτι που είχαν αγοράσει από τον προηγούμενο ιδιοκτήτη. Όμως τα πράγματα δεν ήταν μόνο έτσι. Τα πράγματα προχωρούσαν. Ίσως αργά, αλλά προχωρούσαν. Πίστευε ότι η βιομηχανία σίγουρα θα αφυπνιζόταν κι εκείνος ήθελε να 'ναι από τους πρώτους. Θεωρούσε ότι η ανάπτυξη αυτή θα εκτυλισσόταν σε μία ευτυχή κατάσταση, αληθινή εξαίρεση από όσα συνέβαιναν στην ανεπτυγμένη Ευρώπη, χωρίς ταξικές αντιπαλότητες και ανάλογες ιδεοληψίες. Ένα προνόμιο της εθνικής ομοψυχίας του Βασιλείου της Ελλάδας που μόνο το γλωσσικό ζήτημα μπορούσε να διχάσει.

Μ' ένα αγνό μειδίαμα που του 'βγαине αυθόρμητα,

αναλογιζόταν πόσο πίσω είχε μείνει ο πατέρας του, πόσο είχαν αλλάξει οι καιροί, πόσο αυτονόητα ήταν αυτά που ο ίδιος υπεστήριζε ότι μπορούσαν να επιχειρήσουν. Για την ακρίβεια, που όφειλαν να επιχειρήσουν, σύμφωνα με τη γνώμη ενός σπουδαίου Γερμανού που είχε μνημονεύσει κάποτε ο κουινιάδος του ο Δημητράκης, ο οποίος πρέσβευε ότι χωρίς βιομηχάνους –ή βιομηχανία, δεν θυμόταν ακριβώς– δεν θα μπορούσε να γίνεται λόγος για βιώσιμη και ισχυρή αστική τάξη. Την αντίφαση ανάμεσα σ' αυτή τη σκέψη και στην αμέσως προηγούμενη, μιας ελληνικής κοινωνίας δίχως τάξεις, του ήταν αδύνατον να διακρίνει.

Το μόνο που δεν περίμενε από τον πατέρα του ήτανε αυτό που του είχε επιφυλάξει για το τέλος. Σηκώθηκε ο κυρ Θοδωρής από την πολυθρόνα του, τον πλησίασε όσο μπορούσε κι έτσι όρθιος αφ' υψηλού κοιτώντας τον, χαμηλώνοντας τη φωνή του σαν να του έλεγε κάτι εμπιστευτικό, αλλά συγχρόνως και μια μεγάλη αλήθεια, του είπε ατάραχα: «Εδώ δεν κατάφερες να κάνεις έναν γιο και μου θες υφαντουργείο! Πήγες και διάλεξες γυναίκα στέρφα και θες να μου γίνεις και βιομήχανος! Σε τίνος παιδιά, βρε άχρηστε, θα τα αφήσεις;». Σταμάτησε απότομα συναισθανόμενος τις βαριές κουβέντες που του είχανε ξεφύγει κι έπεσε στην πολυθρόνα του παίρνοντας την εφημερίδα πάλι στα χέρια. Βουβός ο Διαμαντής τον κοιτούσε κατάματα και το σαγόνι του να σιγοτρέμει. Ποτέ του δεν είχε φαντασθεί ότι ο πατέρας του ο ίδιος θα έφθανε να του πετάξει κατά πρόσωπο, έτσι σκαιά και ανέντιμα μια τέτοια κουβέντα. Ήτανε ο κρυφός καημός της Αριστεάς, αλλά και ο δικός του, πως δεν μπορούσαν να πιάσουνε παιδιά. Είχανε συνηθίσει να δέχονται σε κάθε ευκαιρία

και από τα δύο σόγια τα καρφιά, ντυμένα πότε ως φιλική παραίνεση κι άλλοτε ως οικογενειακό ενδιαφέρον, μα έτσι κατάνουτρα και απαξιωτικά από τον ίδιο τον γονιό του... Δεν το χωρούσε το μυαλό του. Με την προσβολή να του έχει αλλοιώσει την όψη του προσώπου, έριξε μια κλεφτή ματιά να δει αν είχαν ακούσει τα λόγια του πατέρα του οι υπάλληλοί τους και δίχως άλλη κουβέντα άρπαξε το παλτό και το καπέλο του και βγήκε στον δρόμο να πάρει ανάσα.

Αν και το κρύο δεν έλεγε να μαλακώσει, η Αιόλου είχε βρει τον συνηθισμένο της ρυθμό. Ζωντάνια και παλμό, δίτροχα, τετράτροχα, να φορτώνουν και να ξεφορτώνουν ασταμάτητα εμπορεύματα κάθε λογής, εύποροι και μεροκαματιάρηδες, σφιχτοκουκουλωμένοι μέσα στη βαρυχειμωνιά να βιάζονται να της ξεφύγουν. Με το κεφάλι σκυφτό άρχισε να διασχίζει καρότσια και ανθρώπους. Επτά χρόνια γάμου παρά τους γιατρούς, τις μαμές και τους φαρμακοτρίφτες, τα γιατροσόφια, τα βότανα κι όλα τα μάγια της Πάτρας και της Αρβανιτιάς, δεν είχαν καταφέρει να δώσουνε καρπό στην Αριστέα. Όσο για τη δική του συμβολή... σαν άλογο με τη μουσούδα στον ντορβά με το κριθάρι. Σ' αυτήν ήταν το πρόβλημα κι είχε τους λόγους του να το πιστεύει. Ζήλεψε ξαφνικά τον κουνιάδο του τον Δημητράκη που ήθελε να μείνει ανύπαντρος, «εκ πεποιθήσεως», δίχως τα βάρη και τις αγωνίες ενός γάμου. Χωρίς να το καταλάβει ανηφορίζοντας τον δρόμο προσπέρασε την Αθηναική Λέσχη κι έφθασε κάτω απ' το γραφείο του κουνιάδου του, στη γωνία Αιόλου και Σταδίου. Ένωσε την ανάγκη να του μιλήσει, να του πει τον πόνο του, να τον συμβουλευθεί –ήτανε ίσως ο μόνος φίλος του και τον εθαύμα-

ζε κρυφά που είχε τελειώσει το Πανεπιστήμιο—, όμως ατύχησε. Ο Δημητράκης έλειπε στα δικαστήρια.

Με την πίκρα στον λαιμό, την αξιοπρέπειά του βάνουσα από τον πατέρα του τσαλακωμένη, πήρε τον δρόμο της επιστροφής για το εμπορικό τους. Κοντοστάθηκε μπροστά στον καστανά, στη γωνία Αιόλου και Σοφοκλέους, και πήρε λίγα κάσταννα, που άρχισε αργά να μασουλάει. Όσο κι αν καίγανε τη χούφτα του, αυτός με βλέμμα απλανές προς την Ακρόπολη έδειχνε πως έτρεχε αλλού ο νους του. Ήθελε σίγουρα έναν γιο. Όμως αραιά και πού αναρωτιόταν αν η επιθυμία του αυτή ήταν για τη χαρά που θα του έδινε να μεγαλώσει, ν' αναθρέψει ένα παιδί ή η ανάγκη να 'χει έναν απόγονο, έναν διάδοχο, μία συνέχεια του ονόματός του. Πολλοί το έβλεπαν τουλάχιστον και έτσι, το γράφανε μάλιστα και στις επωνυμίες των επιχειρήσεών τους: «...& ΥΙΟΣ».

Δεν ήταν σίγουρος για τον εαυτό του. Κάποια «θέλω» είναι τόσο θολά στις ρίζες τους, να μην μπορείς να ξεδιαλύνεις τις πραγματικές αιτίες. Ένας χαμάλης φορτωμένος τον σκούντηξε στο πέρασμά του και πέσανε όσα κάσταννα του είχαν απομείνει, μα μήτε που νοιάστηκε ν' αντιδράσει. Οι ματιές των περαστικών τον ξεχώριζαν καθώς περπατούσε με τα χέρια στις τσέπες του παλτού, με βήματα αργά, με μικροστάσεις κάθε τόσο δίχως αιτία, παράταιρος μέσα στην κίνηση και τον σφυγμό του δρόμου. Έφθασε επιτέλους στο εμπορικό τους. Το βρήκε να σφύζει από πελατεία, που γρήγορα κατάφερε να στρέψει αλλού τον νου του.

Την ίδια ώρα ο κύριος Δημητράκης έπινε τον καφέ του

στου Ζαχαράτου της πλατείας Ομονοίας, κάνοντας έναν πρόχειρο απολογισμό της ζωής του μέσα σ' ένα κλίμα ιδιαίτερο που φτιάχνανε κουβέντες για το τέλος της χρονιάς, το ξεκίνημα του νέου αιώνα. Σίγουρα σε προσωπικό επίπεδο έπρεπε να νιώθει ικανοποιημένος. Πρωτότοκος γιος του Γιάννη Παπαδόπουλου, σταφιδέμπορα της Πάτρας, μέλους του συλλόγου «Ερμής», άρχοντα σωστού όπως και ο παππούς του, που κατέβηκε από τα Γιάννενα μ' ένα κομπόδεμα σημαντικό μόλις ελευθερώθηκε η Ελλάδα, μεγάλωσε πλουσιοπάροχα με τις τρεις αδελφές του, την Αγλαΐα, τη Βερενίκη και την Αριστεά. Έβγαλαν τα καλύτερα σχολεία της Πάτρας. Εκείνες στα Παρθεναγωγεία Αλμπέρτι και Καλαποδοπούλου, ο ίδιος στο Ελληνικό Λύκειο του κυρίου Κωνσταντινοπούλου. Η μητέρα του η κυρία Πελαγία, από χανιώτικη γενιά κατατρεγμένη από τον Τούρκο –μιλούσαν για την ομορφιά της μέχρι τις μέρες του ακόμη– ήταν η προσωποποίηση της φροντίδας για την οικογένειά της. Με νταντάδες, πιάνο και δασκάλους, με ρούχα πάντα πεντακάθαρα και καλοσιδερωμένα στο σχολείο και στη σχόλη. Με τρόπους και ανατροφή. Αλλά και με παιχνίδια κι αργότερα με γλέντια τρικούβερτα στις βεράντες του σπιτιού τους. Αξέχαστες οι εκδρομές στις παραλίες, οι βόλτες στο λιμάνι, αλλά κυρίως οι εσπερίδες της αγγλικής παροικίας που φιλοξενούσανε περαστικούς καλλιτέχνες απ' την Ιταλία. Θυμόταν τις θερινές παραστάσεις στο θέατρο «Παράδεισος» κι ακόμα πιο παλιά, θα 'ταν το '78, όταν για πρώτη φορά φωτίστηκε το θέατρο «Απόλλων» με φωταέριο. Θυμόταν, ακόμα, τη Γερμανίδα νταντά τους, δραστήριο μέλος της γερμανικής λέσχης, με κάτασπρα μαλλιά σαν τη γιαγιά του, να μιλάει μελαγχο-

λικά για κάποιον Μποτεζίνι κι ένα όργανο που το λέγαν βιολοντσέλο. Αυτός της έλεγε: «Wie schon...» και άλλαζε κουβέντα, τρέχοντας με τη φαντασία του στα «καφέ αμάν», στα «καφέ σαντάν» και στο τι έκρυβαν πίσω από τις μαγικές τους πόρτες.

Ρούφηξε μια γενναία γουλιά απ' τον καφέ του και σαν να αναζητούσε επίμονα κάτι αρνητικό κατέληξε χαμογελώντας πως είχε μόνο ένα μειονέκτημα, το όνομά του. Από τότε που γεννήθηκε, θυμότανε να τον φωνάζουν «Δημητράκη». Στο σχολείο κι αργότερα έφηβος, όλοι γνωστοί και φίλοι, η κοινωνία των Πατρών, τον καλημέριζε, τον προσφωνούσε «Δημητράκη». Παρά τις προσπάθειές του στο Πανεπιστήμιο δεν κατάφερε να γίνει «Δημήτρης». Ήδη από το πρώτο έτος, ένας καθηγητής του, γνωστός της οικογένειας –ο πατέρας του ισχυριζότανε πως ήταν φίλοι–, μέσα στο μάθημα του ξέφυγε από αισθήματα συμπάθειας και τον προσφώνησε «Δημητράκη», παρουσία όλων των συμφοιτητών του. Με την ανεπαίσθητη θυμηδία που κράτησε μόλις λίγα δευτερόλεπτα, πολιτογραφήθηκε αμέσως στους πρωτοετείς της Νομικής ως «Δημητράκης». Πήρε το πτυχίο του με Άριστα, μα και τότε συνέχισαν να τον καλούνε «Δημητράκη». Ποτέ του ωστόσο δεν είχε το θάρρος να πει στον οποιονδήποτε ότι αυτός όριζε πώς θα τον αποκαλούσαν, να το ξεκόψει, ότι το όνομά του ήταν σκέτο Δημήτριος, αν χρειαζότανε έστω να τον προσβάλει, αφού αυτός ήτανε ο προσβεβλημένος μ' εκείνο το συγκαταβατικό Δημητράκης.

Βγαίνοντας δικηγόρος, η μητέρα του φαγώθηκε να επιστρέφει στην Πάτρα και ν' ανοίξει εκεί γραφείο. Μα ο Δημητράκης πού! Έχοντας γευθεί την ελευθερία μακριά

από την αχαϊκή εστία, έφριττε στη σκέψη της επιστροφής στις καταπιεστικές οικογενειακές αγκάλες, στον αφόρητο «κοινωνικό έλεγχο», όπως χαρακτήριζε το σύνηθες κουτσομπολιό της Πάτρας. Δόξα τω Θεώ είχαν τα οικονομικά μέσα να τον στηρίξουν για ένα δυο χρόνια στο επαγγελματικό ξεκίνημά του στην Αθήνα.

Οι καλοί βαθμοί του, η εντύπωση που έδινε ενός φιλόπονου, ευσυνείδητου και φερέλπιδα νέου και βέβαια οι πολιτικές γνωριμίες του πατέρα του τον βοήθησαν να βρει μια θέση δίπλα σ' έναν από τους πιο σοβαρούς και επιτυχημένους δικηγόρους της Αθήνας. Έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά για να μη διαψεύσει τα καλά λόγια εκείνων που τον είχανε συστήσει, αλλά και για να δικαιώσει τα δικά του όνειρα για μια ζωή αυτάρκη και ανεξάρτητη από τους καταναγκασμούς και τους περιορισμούς που θα επέβαλλε η επιστροφή του στην οικογενειακή ζωή της Πάτρας. Γρήγορα απέδειξε ότι μπορούσε να σταθεί στα πόδια του χωρίς το μνηαίο έμβασμα απ' τον γονιό του. Πρόλαβε ευτυχώς και σπούδασε προτού ξεσπάσει η κρίση της σταφίδας. Αλλά και στη συνέχεια παρά το μαράζι της οικογένειάς του, την αρρώστια του πατέρα του που τον οδήγησε στον τάφο, δεν χάσανε τα προς το ζην, δεν χάσανε την αξιοπρέπειά τους. Παντρεύτηκαν κι οι τρεις του αδελφές, αλλά και για τον ίδιο καλύτερα τα πράγματα δεν θα μπορούσαν να 'χαν πάει.

Παρά την ανακούφιση που ένιωθε για την προσωπική του τύχη, η σκιά της μαύρης εποχής της Πάτρας τον ακολουθούσε. Τι να 'χε φταίξει για εκείνη την καταστροφή; Τότε έλεγε κι αυτός μαζί με τον πατέρα του πως φταίγανε όλοι οι άλλοι. Πότε οι ξένοι και πότε οι ντόπιοι πολιτι-

κοί, μέχρι και η διάνοιξη του ισθμού της Κορίνθου. Με τον καιρό είχε αρχίσει ν' αλλάζει γνώμη. Έβλεπε και τις ευθύνες των συμπατριωτών του. Τυφλωμένοι από το εύκολο κέρδος, επέκτειναν αλόγιστα τις σταφιδοκαλλιέργειες ξεριζώνοντας ελιές και ό,τι άλλο υπήρχε, κακομεταχειρίστηκαν την πρώιμη σοδειά που έφευγε με τα πριμαρόλια, ρίξανε σε τυφλούς ανταγωνισμούς την ποιότητα της παραγωγής τους. Ανίκανοι ν' ακούσουν τις φωνές της σύνης, να δούνε τις αβεβαιότητες στη διεθνή αγορά, αδιάφοροι στην ανάγκη να εκτιμήσουν και να μετριάσουνε τα ρίσκα που έπαιρναν αλόγιστα, είρωνες και περιφρονητικοί απέναντι σε κάθε ευθύνη, πήγανε δίκαιοι και άδικοι στο φούντο. Θυμόταν ακόμα κάποιους παραγωγούς που μόλις τους πλήρωνε ο πατέρας του για τη σοδειά τους, στρίβανε τσιγάρα με εικοσιπεντάδραχμα για να επιδειχτούνε. Οι ίδιοι λίγο αργότερα μπαρκάρανε απέλπιδες για την Αμερική, μαζί με τόσους άλλους. Αχ Πάτρα, πρωτεύουσα της προκοπής και της ευημερίας, τι σόι μυαλά σε πήραν στον λαιμό τους. Θυμόταν τέλος πόσο ευκολόπιστα τρέχανε πίσω από τον Δηλιγιάννη, πώς πανηγύριζαν όταν έπεσε ο Τρικούπης. Χαρμόсуна βάραγαν οι καμπάνες του Αγίου Ανδρέα. Ο ίδιος κόσμος με δάκρυα, σίγουρα κάποια κροκοδείλια, τον τίμησε στον θάνατό του.

Το γκαρσόνι, που στο πέρασμά του βρήκε την ευκαιρία να μαζέψει το άδειο φλιτζάνι από το μαρμαρένιο τραπέζακι, τον έβγαλε απότομα από τις σκέψεις του και τους απολογισμούς του. Ένωσε ξαφνικά το χρύο που έμπαινε ύπουλα από κάποια χαραμάδα να τον έχει περονιάσει και ζήτησε ένα τσάι του βουνού. Το γκαρσόνι έδωσε επί τόπου την παραγγελία μεγαλόφωνα στον καφετζή, συμπληρώνο-

ντας με σοβαρότητα, με σεβασμό... «για τον κύριο Δημητράκη». Δεν ενοχλήθηκε. Στα τριάντα δυο του χρόνια ήταν απ' τα ανερχόμενα ονόματα της αθηναϊκής δικηγορίας, όμως για τον καημό του το μόνο που είχε καταφέρει ήταν να τον φωνάζουν «κύριο Δημητράκη» αντί σκέτα «Δημητράκη». Μόνη λογική εξήγηση ήτανε ίσως το ανάστημά του. Σίγουρα δεν ήτανε ψηλός, μάλλον κοντούλης. Και μόνη παρηγοριά που έβρισκε ήταν ότι τα υποκοριστικά ονόματα είχανε γίνει πια συνήθεια. Με τον καιρό το αποδέχτηκε, το συνήθισε και δεν δίσταζε χαμογελώντας να περιαιτολογεί και να το αναγνωρίζει.

Άραγε αν παντρευόταν θα τον προβίβαζαν σε «κύριο Δημήτρη» σκέφθηκε μειδιώντας. Προτάσεις να κάνει οικογένεια ποτέ δεν έλειψαν. Όπως τότε στην αρχή από την οικογένεια του Διαμαντή, που με κάποια επαγγελματική αφορμή τον είχαν δει για γαμπρό της Αμαλίας. Όμως τον ενοχλούσε, τον έπνιγε η πίεση φίλων και συγγενών ότι έπρεπε να κάνει οικογένεια. Δεν ένιωθε ώριμος να γίνει οικογενειάρχης, όσο κι αν η ιδέα της πατρότητας τον συγκινούσε, στιγμές στιγμές και τον βασάνιζε και γι' αυτό άλλωστε την απωθούσε. Έτσι τα πράγματα ήρθαν αλλιώς και συγγενέφανε διαφορετικά, παίρνοντας ο Διαμαντής για σύζυγο την Αριστέα, σίγουρα και με τη δική του συμβολή, που έκαμψε της αδελφής του τα πρώτα νάζια.

Ήτανε ευχαριστημένος από τη ζωή του, ευχαριστημένος από τη συγκατοίκηση με την αδελφή του και τον φίλο του, έτσι τον ένιωθε τον Διαμαντή, σπάνια τον έλεγε γαμπρό του. Του κάλυπταν τις ανάγκες φροντίδας που έχει κάθε εργένης, αλλά και της συντροφικότητας με πρόσωπα που τον αγαπούσαν. Χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις μπο-

ρούσε να μοιράζει τον ελεύθερό του χρόνο άνετα σε κοινωνικές συναναστροφές, γιατί όχι και σε ποδόγυρους, όταν τον διαολίζαν. Όμως όσο περνούσανε τα χρόνια, αλλάζανε οι συνήθειες και τα ενδιαφέροντά του. Άρχισε ν' ανακαλύπτει την κλασική Ελλάδα, να γοητεύεται εντρυφώντας όλο και περισσότερο στις πηγές της ελληνικής κλασικής γραμματείας. Τον απασχολούσε η «συνέχεια», έτσι συμπύκνωνε σε μια λέξη το ζητούμενό του. Η διακρίβωση των πολιτιστικών μίτων της Αριάδνης από τα αρχαία χρόνια μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Η βεβαίωση και η ανάδειξη της επιβίωσης του ελληνικού πνεύματος της κλασικής εποχής, ύστερα από τόσες λαίλαπες πολιτισμού, στη σύγχρονη ιδεολογία της Ελλάδας για την ταυτότητά της. Δεν άντεχε στη σκέψη πως η Ελλάδα ξεπηδούσε από την Τουρκοκρατία, δηλαδή από το σκότος, μόνο χάρη στις ηρωικές φουστανέλες, στα ράσα και στις Μεγάλες Δυνάμεις. Τα νάματα του Ρήγα και του Κοραή αντλούσαν δύναμη από μακριά, αλλά αυτό δεν του αρκούσε. Μήτε οι κατηγορηματικές απόψεις του Διαμαντή για το έθνος που ξεπηδούσαν σαν μια ανάγκη απέναντι στους κάθε λογής εχθρούς που επιβουλεύονταν τα λίγα των Ελλήνων. Η «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» του Παπαρρηγόπουλου έδινε μια ταυτότητα, έδινε απαντήσεις, έδειχνε τον δρόμο.

Σύντομα η αναζήτηση βιβλίων και κάθε λογής δημοσιεύσεων που θα τον βοηθούσαν ακόμα περισσότερο στην τεκμηρίωση, στην εδραίωση της άποψής του άρχισε να απορροφά όλο τον ελεύθερό του χρόνο. Στο βιβλιοπωλείο της «Εστίας» ήτανε μόνιμος θαμώνας, πιάνοντας κουβέντα με όποιον πελάτη θεωρούσε ότι ίσως μπορούσε να του επισημάνει κάποια πηγή που αγνοούσε. Ήξερε απέξω τι

διέθετε η βιβλιοθήκη του Παρνασσού σαν να 'ταν βιβλιοθηκάριός της. Ξανάρχισε να μαθαίνει γερμανικά για να βελτιώσει τις γνώσεις του, ώστε να μπορεί να φάχνει καλύτερα τις γερμανικές πηγές, που τόσα του προσέφεραν στην αναζήτησή του. Όσο δεν το χωρούσε ο νους του, τόσο μεγάλωνε κι ο θαυμασμός του για τους Γερμανούς, πως δηλαδή αυτοί και ειδικότερα ο Ντρούζεν είχαν συλλάβει και αποκαλύψει πρώτοι την ιδέα του Ελληνισμού μέσα στον χρόνο, σαν κάτι πολύ ευρύτερο από τη γλωσσική κοινότητα, πολύ βαθύτερο, πιο πλούσιο, μια σύλληψη μοναδική, γέννημα θρέμμα της γερμανικής διανόησης, κάτι που τους το ανεγνώριζε δικαιωματικά και ο Παπαρρηγόπουλος ο ίδιος. Το νεότευκτο βιβλιοπωλείο των «Ελευθερουδάκη και Μπαρτ» τον έθελγε με τα ξενόγλωσσα βιβλία του, έγινε γρήγορα πέρασμα αυτονόητο στις διαδρομές του ανάμεσα στο γραφείο του και την πλατεία Συντάγματος. Άρχισε να αλληλογραφεί με πανεπιστημιακούς δασκάλους ζητώντας γνώμες, απόψεις, στοιχεία και απαντήσεις, που θα τροφοδοτούσαν την έμμονή του ιδέα, τη μανία του αυτή, που άλλωστε δεν έκρυβε, αλλά σε κάθε ευκαιρία, σε κάθε συναναστροφή την αποκάλυπτε με πάθος. Σύντομα οι πιο απλοί άνθρωποι του φόρτωσαν κουσούρι, οι πιο ευγενικοί μιλούσαν απλώς για ιδιορρυθμία.

Άφησε τις σκέψεις του κι έκανε με τη ματιά του έναν γύρο. Έξω η μέρα ήταν ακόμη μουντή, λες και δεν είχε ξημερώσει. Μέσα στο καφενείο να διακρίνεις από τους καπνούς μόνο σχήματα θολά, σώματα σαν σακιά όπως όπως βολεμένα γύρω από τα μακρόστενα σχεδόν οβάλ τραπέζια, καφέδες να πηγαινοέρχονται και να μοσχομυρίζουν, εφημερίδες κάθε τόσο ν' αλλάζουν χέρια. Η οροφή

με διάκοσμο βαρύ, υπερβολικό, υπόμνηση μεγαλείου αυτοκρατορικού και στη μέση της ο βενετσιάνικος πολυέλαιος θαμπός, παρά τα λεπτεπίλεπτα καμπυλωτά του δάχτυλα να βαραίνει με τον όγκο του και τις κρυστάλλινες σταγόνες. Ένας πιτσιρικάς ανεβασμένος σε μια σκάλα να προσπαθεί να καθαρίσει έναν κατόπιν του άλλου τους ασορτί τεράστιους καθρέπτες και τον πολυποίκιλτο διάκοσμό τους στις κορνίζες. Παράταιρη μια ναπολιτάνικη λατέρνα σκεπασμένη και σιωπηλή, εξώκοσμοι οι ναργιλέδες στο διπλανό ράφι να περιμένουνε τους λίγους μερακλήδες, τα πούλια ενός ταβλιού να ηχούν καθώς κλείνανε τις πόρτες, τον ήχο τους να διαδέχεται το κτύπημα της στέκας στην μπάλα του μπιλιάρδου. Σ' ένα τραπέζι ένας επίδοξος ποιητής, γνωστός θαμώνας, γρατζούνιζε αφοσιωμένος τα χαρτιά του, πιο δίπλα ένας νέος με όψη μποέμ σκάλιζε –άραγε τι– σε ένα σημειωματάριο, στρώνοντας κάθε τόσο νευρικά το ταλαιπωρημένο του μουστάκι. Θυμήθηκε ότι είχε καιρό να γράψει στο ημερολόγιό του, όπως συνήθιζε κάθε τόσο να συμπυκνώνει απολογιστικά ιδέες, συναισθήματα, γεγονότα που βίωνε κατά περιόδους. Βοηθούσε κι αυτό στη διακρίβωση της συνέχειας. Του προσωπικού του κόσμου, της ζωής του.

Οι φωνές των γκαρσονιών συνέχιζαν να δίνουν από μακριά παραγγελίες, ο καφετζής να σχολιάζει χωρατεύοντας, να ευχαριστεί όσους αποχωρούσαν. Στο βάθος είχε φουντώσει η συζήτηση για το Κρητικό ζήτημα, που τράβηξε την προσοχή του. Κάποιοι ήταν έτοιμοι ν' αρπαχτούνε, η ήττα του '97 ήταν νωπή ακόμη κι η ένωση με την Ελλάδα αργούσε. Για πολλοστή φορά η συζήτηση περιστρεφόταν για το ποιος είχε φταίξει. Εάν το αίτημα ήτα-

νε ώριμο, εάν υπήρχε σωστή προετοιμασία, εάν είχαν φροντίσει να πάρουνε μαζί τους τις Μεγάλες Δυνάμεις. Εάν τέλος η αρχή των εθνοτήτων μπορούσε να εδραιώσει όχι μόνο την ανεξαρτησία της Κρήτης, αλλά και την Ένωση με την Ελλάδα. Ξεχώρισε έναν συνομήλικό του χωρίς λαιμοδέτη, όμως με ευφράδεια εντυπωσιακή, που υποστήριζε περίεργους συλλογισμούς. Ότι τάχα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα αποδυνάμωνε την Τουρκία, πράγμα κατ' επέκταση ευπρόσδεκτο για τον Τσάρο και το καθεστώς του. Όμως προείχε η αποδυνάμωση κι η ανατροπή του Τσάρου, άρα η Κρήτη μπορούσε και θα 'πρεπε να περιμένει. Κατήγγειλε μάλιστα και έναν Μπέρνσταϊν, που τόλμησε να υποστηρίξει την Ένωση της Κρήτης, ερχόμενος σε οξεία αντίθεση με την επίσημη γραμμή κάποιας εφημερίδας Vorwarts, που ο Δημητράκης, αν και γερμανομαθής, πρώτη του φορά άκουγε την ύπαρξή της.

Σηκώθηκε έτοιμος να αντιδράσει. Όμως σχεδόν αμέσως ένωσε να διστάζει, αμφίθυμος αν άξιζε ν' αρπαχτεί μαζί του. Οι κτύποι του ρολογιού του τοίχου τον έβγαλαν από το δίλημμα. Έριξε μια ματιά στο ρολόι του για να βεβαιωθεί και συνειδητοποίησε πως είχε ξεχαστεί. Στις δώδεκα είχε σημαντική επαγγελματική συνάντηση με κάποιον έμπορο από τη Σμύρνη. Τον έθελγε η ιδέα της γνωριμίας του μ' έναν Σμυρνιό, η προοπτική να διευρύνει την πελατεία του με τον επιχειρηματικό κόσμο της Σμύρνης. Αφήνοντας ένα γενναίο φιλοδώρημα έφυγε τρέχοντας σχεδόν, για να προετοιμαστεί να υποδεχτεί τον νέο του πελάτη, να του κερδίσει την εμπιστοσύνη.

Κρέμασε βιαστικά καπέλο και παλτό πίσω από την πόρτα του γραφείου του, έριξε με απόγνωση μια ματιά

στη σόμπα που είχε μισοσβήσει και καταπιάστηκε αμέσως να τακτοποιεί φακέλους και έγγραφα που θεώρησε ότι ίσως ενοχλούσαν κάποιον ευαίσθητο σε θέματα ευταξίας. Φρόντισε στο τέλος να σπρώξει λίγους πόντους πιο κοντά στο γραφείο τη δερμάτινη πολυθρόνα που προόριζε για κάθε συνομιλητή του και ξεσκόνισε στα γρήγορα καλού κακού ανύπαρκτα ίχνη σκόνης. Δεν πρόλαβε ν' ανασάνει και χτύπησε η πόρτα. Πετάχτηκε ο ίδιος να ανοίξει, κάνοντας νόημα στον συνάδελφό του που πρόστρεξε κι εκείνος ότι η επίσκεψη προοριζόταν για τον ίδιο.

Άνοιξε την εξώπορτα κι είδε μπροστά του έναν μάλλον συνομήλικό του, ευθυτενή, καλοντυμένο, μα κάπως ταλαιπωρημένο, που όμως τίποτα δεν σήμαινε μετά από ένα ταξίδι δεκαοχτώ, ίσως και παραπάνω ωρών, από τη Σμύρνη. Του χαμογέλασε αμέσως κι εκείνος ανταπόδωσε το χαμόγελο βγάζοντας το καπέλο του και λέγοντας με κάποια αμηχανία: «Ο κύριος Παπαδόπουλος;». Έγιναν οι συστάσεις κι ο Δημητράκης ευδιάθετος, όλο ευγένεια, οδήγησε τον Σμυρνιό επισκέπτη του στην πολυθρόνα που του είχε ετοιμάσει. Του ζήτησε την άδεια να καθίσει στο γραφείο του για να κρατάει σημειώσεις και χωρίς να περιμένει απάντηση τον ρώτησε τι θα μπορούσε να του προσφέρει. Ο Σμυρνιός, βουλιάζοντας στην πολυθρόνα, παρακάλεσε για έναν καφέ, δηλώνοντας ότι τον είχε απόλυτα ανάγκη. Μέχρι να έρθει ο καφές, ο Δημητράκης θέλησε, κρατώντας όλους τους τύπους, να καταγράψει τα στοιχεία του πελάτη του. «Είπατε ότι το βαπτιστικό σας είναι Νικόλαος;», «Όχι» απήντησε ο Σμυρνιός, «Νικολής». «Θαυμάσια. Και τι εμπορεύεσθε;» «Αιθέρια έλαια. Κυρίως...» κι αμέσως θέλοντας να είναι πιο ακριβής συμπλήρωσε: «Δηλαδή σου-

σαμόλαδο. Αλλά και σύκα και σταφίδες». Στη λέξη σταφίδες ο Δημητράκης σχεδόν τινάχτηκε απ' τη θέση του, ενθυμούμενος το οικογενειακόν άγος, και συννέφιασε στη σκέψη πως θα άκουγε για ακόμα μια χρεοκοπία.

Ο Σμυρνιός χωρίς περιστροφές μπήκε στο θέμα του. Έφαχνε για ένα πρόσωπο εμπιστοσύνης στην Αθήνα που θα παρακολουθούσε τα συμφέροντά του. Ήθελε ν' ανοίξει λογαριασμό στην Εθνική Τράπεζα, στον οποίο θα συνέρε-αν κάποιες πληρωμές από τις δουλειές του με τις χώρες της Ευρώπης. Για λόγους ασφαλείας δεν ήθελε όλα τα εισοδήματά του να μαζεύονται στη Σμύρνη, ας υπήρχε και μία εξασφάλιση μ' έναν λογαριασμό του στην Αθήνα. Πιθανώς να άνοιγαν στο μέλλον κι άλλες δουλειές. Χρειάζό-ταν ένα μάτι δικηγόρου που θα τα παρακολουθούσε δια-κριτικά, θα τα μεθόδευε σύμφωνα με τον νόμο, μια και από τη Σμύρνη τού ήτανε αδύνατο με σιγουριά να τα εποπτεύει. Δεν δυσκολεύτηκαν να συμφωνήσουνε σε όλα, αφού μάλιστα κάθε τόσο ο Δημητράκης διαπίστωνε ότι είχε να κάνει με έναν επιχειρηματία με εντυπωσιακές οικονομικές επιδόσεις και με άριστες προοπτικές. Έδωσαν ραντεβού για το πρωί της επομένης. Λίγο πριν χωρίσουν τον ρώτησε πού είχε καταλύσει, εκείνος του απήντησε στο «Πάγκειον», που μεγαλόπρεπο κοσμούσε την Ομόνοια, κι ο Δημητράκης επαναβεβαίωσε τις εκτιμήσεις του για τον νέο του πελάτη.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ που θέλει να προκόψει, ν' ανεβεί κοινωνικά, να ορίσει την ταυτότητά της με την αστική τάξη στην οποία ανήκει. Το μεγάλο μυστικό της οικογένειας που σέρνεται πάνω από τριάντα χρόνια και τη σφραγίζει.

Η ζωή του γόνου της οικογένειας, ο μυστικός του κόσμος, σχέσεις πατροπαράδοτες και σχέσεις ασυνήθιστες υφαίνουν τη δική του περιπέτεια.

Δρόμοι ζωής, που αναμετρώνται με τη Μεγάλη Ιδέα, τον Διχασμό, τη Μικρασιατική Καταστροφή, ξετυλίγονται στην Πάτρα, στην Αθήνα, στον Πειραιά, στο Βερολίνο.

Η ιστορία μιας κοινωνίας από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι τον Μεσοπόλεμο.

Τα προσωπικά όνειρα, τα πάθη και οι ευαισθησίες των ηρώων, αλλά κι η ελπίδα, η προσπάθεια για έναν κόσμο καλύτερο, πιο δίκαιο, σε μια ανήμπορη δημοκρατία, σε μια αδύναμη κοινωνία.

Όλα μια αναλαμπή, μία μεγάλη αναλαμπή με αρχή και τέλος.

ISBN 978-618-03-1595-0

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 81595